

СИСТЕМНА ХАРАКТЕРИСТИКА МЕТОДІВ ПРОЄКТНОГО ФІНАНСУВАННЯ

SYSTEM CHARACTERISTICS OF PROJECT FINANCE TECHNIQUES

У статті досліджено теоретичні аспекти методів проєктного фінансування, технологію проєктного фінансування на базі розроблення та фінансування інвестиційного проєкту, що гарантує забезпечення проєкту інвестиційними ресурсами, які включають не тільки кошти, але й інші грошові інвестиції. Виділено основні організаційні форми проєктного фінансування, такі як самофінансування, акціонування, кредитне фінансування, бюджетне фінансування, фінансування за рахунок безоплатних та благодійних внесків, змішане фінансування. Проаналізовано організаційні форми проєктного фінансування, які мають певні переваги та недоліки, з чого випливають особливості їх використання на практиці. Метою статті є вивчення теоретичних аспектів методів проєктного фінансування, дослідження технології проєктного фінансування на базі розроблення та оцінювання ефективності інвестиційного проєкту, виявлення проблем, що перешкоджають активному використанню проєктного фінансування в Україні, а також розроблення можливих шляхів їх вирішення.

Ключові слова: проєктне фінансування, інвестиційні ресурси, інвестиційний проєкт, методи фінансування.

В статье исследованы теоретические аспекты методов проектного финансирования,

технологію проєктного фінансування на базі розроблення та фінансування інвестиційного проєкту, що гарантує забезпечення проєкту інвестиційними ресурсами, які включають не тільки кошти, але й інші грошові інвестиції. Виділено основні організаційні форми проєктного фінансування, такі як самофінансування, акціонування, кредитне фінансування, бюджетне фінансування, фінансування за счет бесплатных и благотворительных взносов, смешанное финансирование. Проанализированы организационные формы проектного финансирования, которые имеют определенные преимущества и недостатки, из чего вытекают особенности их использования на практике. Целью статьи является изучение теоретических аспектов методов проектного финансирования, исследование технологии проектного финансирования на базе разработки и оценивания эффективности инвестиционного проекта, выявление проблем, препятствующих активному использованию проектного финансирования в Украине, а также разработка возможных путей их решения.

Ключевые слова: проектное финансирование, инвестиционные ресурсы, инвестиционный проект, методы финансирования.

УДК 336.76:330.322.5-047.44

DOI: <https://doi.org/10.32843/bses.48-75>

Жуков В.В.

к.е.н.,

доцент кафедри банківської справи
Харківський національний
економічний університет
імені Семена Кузнеця

Zhukov Vladnen

Simon Kuznets

Kharkiv National University of Economics

In modern conditions of functioning one of the most effective ways of attracting sponsorship is the project financing. In the Ukrainian realities, the project finance in its pure form practically does not exist, which is due to a number of factors that make it impossible its full use. Therefore, development of theoretical tools of methods of project financing and possibility of its application in practice as a factor of intensification of investment activity is very topical and timely. The purpose of the article is to study the theoretical aspects of project financing methods, research of the project financing technology based on the development and evaluation of the investment project efficiency, identify problems that prevent active use of Project financing and the development of possible ways to solve them. Providing investment resources project that include not only funds but other monetary investments, there are various ways to attract investment, both traditional and new. Enterprise, a business entity, carrying out the expansion of production, necessarily attracts additional funds, using alternative methods or combinations thereof. A comprehensive comparative analysis of each method, its drawbacks and advantages should be carried out in order to make the right decision on investment. The Technology of project financing implementation includes the following stages: analysis of borrower financial state, determination of investment resources and sources of their receipt, forecasting of profits and cash flows from project realization, estimation Efficiency of the investment project. Having determined the group of sources of project financing, let's analyze its organizational forms: self-financing, corporatization, credit financing, budgetary financing, financing at the expense of gratuitous and charitable contributions, mixed Financing. The project finance organization system includes investment sources and organizational methods for providing investment funds. The sources of investment funds are taken to share the following types: Own, attracted and borrowed from, each of which has certain peculiarities. In practice, many project financing methods are used, each of which has certain advantages and disadvantages, what follows the peculiarities of their implementation in practice.

Key words: project financing, investment funds, investment project, financing techniques.

Постановка проблеми. Україна вступає в епоху глобальної конкуренції, в якій для досягнення успіху важливі якісно нові підходи до розвитку економіки. Вони передбачають скоординоване застосування всього діапазону важелів, інструментів та механізмів, які сприяють укріпленню економіки й створюють базу для прогресивних структурних перетворень.

В сучасних умовах функціонування одним із найефективніших шляхів залучення спонсорських коштів є проєктне фінансування. У промислово розвинутих країнах така технологія фінансування зарекомендувала себе як досить успішний спосіб залучення коштів для фінансування інвестиційних проєктів, проте для вітчизняної економіки це є відносно новою технологією.

У вітчизняних реаліях проєктне фінансування у чистому вигляді практично не існує, що обумов-

лено низкою чинників, які унеможливають його повноцінне використання, тому розвиток теоретичного інструментарію методів проєктного фінансування й можливості його застосування на практиці як фактору активізації інвестиційної діяльності є досить актуальним та своєчасним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання організації проєктного фінансування в Україні були розглянуті в працях багатьох вітчизняних учених, зокрема в роботах В.А. Верби [1], Ю.В. Богоявленської [2], А.П. Дуки [3], Т.П. Куриленка [4], Т.В. Майорової [5; 6], А.А. Пересади [7]. Проте не всі аспекти цієї проблеми були висвітлені та отримали обґрунтоване наукове вирішення.

Постановка завдання. Метою статті є вивчення теоретичних аспектів методів проєктного фінансування, дослідження технології проєктного

фінансування на базі розроблення та оцінювання ефективності інвестиційного проєкту, виявлення проблем, що перешкоджають активному використанню проєктного фінансування в Україні, а також розроблення можливих шляхів їх вирішення.

Виклад основного матеріалу дослідження.

З огляду на те, що одним з базових етапів управління проєктом є організація його фінансування, тобто забезпечення проєкту інвестиційними ресурсами, які включають не тільки кошти, але й інші грошові інвестиції, існують різноманітні способи залучення інвестицій, як традиційні, так і нові. Підприємство, що є суб'єктом господарювання, здійснюючи розширення виробництва, обов'язково залучає додаткові кошти, використовуючи альтернативні способи чи їх комбінації. Для прийняття правильного рішення щодо інвестування необхідно здійснити всебічний порівняльний аналіз кожного способу, оцінювання його недоліків та переваг.

Система фінансування проєктів включає джерела фінансування та організаційні форми фінансування. Групи джерел проєктного фінансування наведені в табл. 1.

З огляду на те, що фінансування проєктів є одним з видів інвестиційної діяльності, яка характеризується підвищеним рівнем ризику, ця технологія має бути здійснена за дотримання таких умов [1; 2; 7]:

- динаміка інвестицій повинна забезпечувати реалізацію проєкту згідно з часовими та фінансовими обмеженнями;

- зниження витрат фінансових засобів і ризиків проєкту має забезпечуватися за рахунок відповідної структури й джерел фінансування, а також визначених організаційних заходів, зокрема податкових пільг.

Ю.В. Богоявленська, В.А. Верба, А.А. Пересяда пропонують розглядати взаємозв'язок завдань, принципів та технології реалізації проєктного фінансування (рис. 1).

Як можна побачити зі схеми (рис. 1), технологія реалізації проєктного фінансування включає такі етапи, як аналіз фінансового стану позичальника, визначення обсягу інвестиційних ресурсів та

джерел їх надходження, прогнозування прибутків та грошових потоків від реалізації проєкту, оцінка ефективності інвестиційного проєкту. Технологія реалізації фінансування інвестиційних проєктів спрямована на вирішення низки завдань та відповідає певним принципам.

Визначивши групи джерел проєктного фінансування, перейдемо до аналізу його організаційних форм, якими є:

- самофінансування;
- акціонування;
- кредитне фінансування;
- бюджетне фінансування;
- фінансування за рахунок безоплатних та благодійних внесків;
- змішане фінансування [1-7].

Можна побачити, що виділяють сім організаційних форм проєктного фінансування, які мають певні переваги та недоліки, з чого випливають особливості їх використання на практиці. Відбір тієї чи іншої форми фінансування доцільно проводити за такими критеріями:

- ймовірність реалізації схеми фінансування; вплив схеми фінансування на комерційну ефективність проєкту;
- ризикованість;
- надійність надходження коштів від інвестора;
- відповідність схеми фінансування загальній стратегії розвитку підприємства-реципієнта.

Проаналізуємо детальніше всі організаційні форми реалізації проєктного фінансування.

Самофінансування є найпривабливішим методом фінансування інвестиційних проєктів, яке здійснюється виключно за рахунок власних внутрішніх коштів підприємства, зокрема чистого прибутку; амортизаційних відрахувань; страхових сум відшкодування збитків; іммобілізованих надлишків основних та оборотних коштів, нематеріальних активів [7].

Головну роль серед власних джерел фінансування інвестиційних проєктів відіграє прибуток, який залишається у підприємства після сплати податків та інших обов'язкових платежів. Виходячи з факту того, що прибуток, який залишається в розпорядженні підприємства, характеризується

Таблиця 1

Структура джерел інвестиційних ресурсів підприємства

Група ресурсів	Типи ресурсів
Внутрішні, що входять до складу власного капіталу	Прибуток; спеціальні фонди, які формуються за рахунок прибутку; амортизаційні відрахування; страхові відшкодування; інші (негрошові) види ресурсів, зокрема земельні ділянки, основні фонди, промислова власність.
Залучені, що входять до складу власного капіталу	Фінансові засоби, що залучаються за рахунок емісії та розміщення акцій, зокрема, шляхом відкритого розміщення, закритого розміщення; кошти, які виділяються вищими холдинговими та акціонерними компаніями; гранти у благодійні внески; державні субсидії (прямі та непрямі).
Залучені, що не входять до складу власного капіталу	Банківські кредити та позики; кредити, позики у грошовій формі, які надаються небанківськими установами; державні кредити та позики (прямі та у формі податкового інвестиційного кредиту); комерційні кредити; фінансові кошти, які залучаються за рахунок емісії та розміщення облігацій; машини, устаткування, інші негрошові види ресурсів, які залучаються на основі лізингу, а саме операційного та фінансового.

Рис. 1. Основні завдання, принципи та технологія реалізації проєктного фінансування

невеликими обсягами, останнім часом постійно зростає економічна та податкова роль амортизаційних відрахувань.

Задля активізації інвестиційних процесів в економіці України була розроблена Концепція амортизаційної політики, згідно з якою було змінено порядок нарахування та обліку амортизаційних відрахувань, а саме порядок нарахування амортизації за основними засобами та об'єктами основних фондів, відображення амортизаційних сум у звітності підприємств, застосування нових методів нарахування амортизації (прямолінійний, зменшення залишкової вартості, кумулятивний, виробничий), порядок вибору того чи іншого методу нарахування амортизації [8; 9].

Під методом нарахування амортизації розуміють розподіл вартості основних засобів за роками їх служби в певному системному порядку. Залежно від того, що вкладається у зміст методу нарахування амортизації, виділяють різні їх види (табл. 2).

Виходячи з даних, що зображені у табл. 2, можна стверджувати, що всі методи нарахування амортизації поділяються на методи, що базуються на терміні використання основних засобів (прямолінійний метод, метод зменшення залишкової вартості та метод прискореного зменшення залишко-

вої вартості), та методи, що базуються на обсязі випуску продукції (виробничий метод). Перелік можливих конкретних методів нарахування амортизації регулюється державою, але кожне підприємство вибирає ті методи, які економічно доцільні саме для нього.

Наступним методом фінансування інвестиційної діяльності є акціонування. Цей метод використовується для фінансування великих інвестиційних проєктів зі значними строками окупності витрат.

Акціонерне фінансування здійснюється за рахунок додаткової емісії цінних паперів під конкретний інвестиційний проєкт, при цьому виділяють такі його форми [4; 7]:

- емісія акцій та їх розміщення серед зацікавлених інвесторів;
- емісія боргових зобов'язань у вигляді інвестиційних сертифікатів, облігацій;
- формування спеціалізованих інвестиційних компаній з емісією цінних паперів та інвестування одержаних коштів в інвестиційні проєкти.

Привабливість акціонерного фінансування для ініціаторів проєкту полягає в тому, що обсяг необхідних ресурсів для фінансування проєкту надходить на початку його реалізації, тобто дає можливість профінансувати нові підприємства, в яких ще

Методи нарахування амортизаційних відрахувань

Назва методу	Сутність методу
Прямолінійний	Річна сума амортизації визначається діленням вартості, яка амортизується, на строк корисного використання об'єкта основних засобів.
Зменшення залишкової вартості	Річна сума амортизації визначається як добуток залишкової вартості об'єкта на початок звітного року або первісної вартості на дату початку нарахування амортизації та річної норми амортизації. Річна норма амортизації (у відсотках) обчислюється як різниця між одиницею та результатом кореня ступеня кількості років корисного використання об'єкта з результату від ділення ліквідаційної вартості об'єкта на його первісну вартість.
Прискорене зменшення залишкової вартості	Річна сума амортизації визначається як добуток залишкової вартості об'єкта на початок звітного року або первісної вартості на дату початку нарахування амортизації та річної норми амортизації, яка обчислюється з огляду на строк корисного використання об'єкта, а також подвоюється.
Кумулятивний	Річна сума амортизації визначається як добуток вартості, яка амортизується, та кумулятивного коефіцієнта. Кумулятивний коефіцієнт розраховується діленням кількості років, що залишаються до кінця строку корисного використання об'єкта основних засобів, на суму числа років його корисного використання.
Виробничий	Місячна сума амортизації визначається як добуток фактичного місячного обсягу продукції (робіт, послуг) та виробничої ставки амортизації. Виробнича ставка амортизації обчислюється діленням вартості, яка амортизується, на загальний обсяг продукції (робіт, послуг), який підприємство очікує виробити (виконати) з використанням об'єкта основних засобів.

немає можливості одержати кредит у банку. Крім того, цей метод фінансування не зобов'язує підприємство повертати інвестовані кошти через певний проміжок часу.

Перевагами акціонерного фінансування є:

- залежність доходу на акцію від результатів роботи підприємства;
- залучення капіталу за допомогою акцій на невизначений термін і без зобов'язань щодо його повернення;
- підвищення ліквідності акцій завдяки їх випуску у відкритий продаж;
- наявність у відкритого акціонерного товариства більше можливостей щодо залучення капіталу, ніж у закритого.

До недоліків акціонерного фінансування можна віднести:

- ускладнення управління АТ через збільшення числа акціонерів;
- розпорошування доходу між великим числом акціонерів через випуск акцій;

- додаткові витрати, зумовлені тим, що АТ відкритого типу повинні систематично складати звіти;
- обмеженість АТ відкритого типу щодо можливостей оголошення інформації комерційною таємницею;

- ймовірність того, що відкритий продаж акцій може привести до втрати контролю над власністю.

Наступний метод, а саме метод кредитного проєктного фінансування, базується на відносинах, що виникають між кредитором та позичальником на основі видачі інвестиційного кредиту. Інвестиційний кредит – це економічні відносини між кредитором та позичальником щодо фінансування інвестиційних заходів на засадах повернення і, як правило, з виплатою відсотка [7, с. 346]. На практиці така форма фінансування застосовується переважно до інвестиційних проєктів з високою нормою прибутковості та незначними строками окупності витрат.

На практиці виділяють такі форми інвестиційного кредиту, які наведені у табл. 3 [1-7].

Таблиця 3

Форми інвестиційного кредиту

Форма інвестиційного кредиту	Характеристика
Банківський	Грошові кошти на фінансування інвестиційних проєктів надаються банківськими установами у тимчасове користування та з виплатою відсотка.
Державний	Грошові кошти надаються за рахунок централізованих ресурсів Національного банку через комерційні банки. Використовується тільки для міністерств та відомств за рішенням Верховної Ради України.
Міжнародний	Грошові кошти надаються державами, іноземними банками й фірмами щодо фінансування інвестиційної діяльності на засадах повернення у певні строки та з виплатою відсотка.
Податковий	Грошові кошти надаються у вигляді відстрочки сплати податку на прибуток, що надається на визначений строк задля збільшення його фінансових ресурсів для здійснення інвестиційних (інноваційних) програм.
Лізинг	Є альтернативною формою фінансування, в якій поєдналися орендні відносини, елементи кредитування та фінансування.
Андеррайтинг	Грошові кошти надаються для реалізації довгострокових широкомасштабних проєктів шляхом повного викупу випусків промислових облігацій, які емітуються цими клієнтами.

Проаналізувавши основні форми кредитного фінансування, наведені в табл. 3, можемо зробити висновок, що всі вони відрізняються одна від одної за суб'єктами, що беруть участь у процесі фінансування, метою спрямування інвестиційних коштів та технологією реалізації фінансування. Використання конкретної форми фінансування залежить від умов, в яких перебуває ініціатор інвестиційного проєкту, та його фінансового стану.

Важливе місце у стимулюванні всієї економіки шляхом фінансування діяльності економічних агентів посідає державне фінансування. Бюджетне фінансування є формою підтримки інвестиційних проєктів урядовими чи неурядовими організаціями шляхом надання дотацій, грантів, субвенцій, спонсорської та донорської допомоги.

Інвестиційні проєкти, які передбачають залучення бюджетних коштів, вибираються на конкурсній основі й мають відповідати стратегії економічного та соціального розвитку вітчизняної економіки.

Фінансування інвестиційних проєктів за рахунок безоплатних та благодійних внесків сильно пов'язано з бюджетним фінансуванням та здійснюється переважно неурядовими організаціями у вигляді грантів та спонсорської допомоги. Як правило, об'єктом таких інвестицій є соціальна інфраструктура чи соціально-політичні програми.

Останнім методом реалізації проєктного фінансування є змішаний. Особливістю змішаного фінансування є те, що воно базується на комбінаціях різних методів фінансування інвестиційних проєктів, тому може бути використаним для фінансування будь-яких інвестиційних проєктів.

Висновки з проведеного дослідження. У підсумку слід зазначити, що важливим етапом механізму проєктного фінансування є організація залучення необхідних інвестицій. Система організації проєктного фінансування включає інвестиційні джерела та організаційні методи надання інвестиційних коштів. Джерела інвестиційних коштів прийнято поділяти на такі види, як власні, залучені та запозичені, кожен з яких має певну специфіку. На практиці використовується безліч методів проєктного фінансування, кожен з яких має певні переваги та недоліки, з чого випливають особливості їх запровадження на практиці. Підсумовуючи вищесказане, зазначаємо, що формування системи об'ґрунтування прийняття реальних інвестиційних рішень вимагає подальших досліджень.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Верба В.А., Загородніх О.А. Проєктний аналіз : підручник. Київ : КНЕУ, 2000. 322 с.
2. Богоявленська Ю.В. Проєктний аналіз : навчальний посібник. Київ : Кондор, 2004. 336 с.
3. Дука А.П. Теорія та практика інвестиційної діяльності : навчальний посібник. Київ : Каравелла, 2008. 432 с.
4. Куриленко Т.П. Проєктне фінансування : підручник. Київ : Кондор, 2006. 208 с.
5. Майорова Т.В. Інвестиційна діяльність : підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 472 с.
6. Майорова Т.В., Кузяк Д.О. Теоретичні аспекти визначення поняття «проєктне фінансування». *Науковий вісник НЛТУ України*. 2011. № 21(14). С. 259–266.
7. Пересада А.А., Майорова Т.В., Ляхова О.О. Проєктне фінансування : підручник. Київ : КНЕУ, 2005. 736 с.
8. Про Концепцію амортизаційної політики : Указ Президента України від 7 березня 2001 року № 169/2001 / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show> (дата звернення: 15.10.2019).
9. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» від 27 квітня 2000 року № 92, затверджене Наказом Міністерства фінансів України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/0288-00> (дата звернення: 15.10.2019).

REFERENCES:

1. Verba V.A., Zahorodnikh O.A. (2000) Proektnyi analiz : pidruchnyk [Project analysis]. Kyiv : KNEU. (in Ukrainian)
2. Bohoiavlenska Yu.V. (2004) Proektnyi analiz : navch. posibnyk [Project analysis]. Kyiv : Kondor. (in Ukrainian)
3. Duka A.P. (2008) Teoriia ta praktyka investytsiinoi diialnosti: navchalnyi posibnyk [Theory and practice of investment activity]. Kyiv : Karavela. (in Ukrainian)
4. Kurylenko T.P. (2006) Proektnie finansuvannia : pidruchnyk [Project finance]. Kyiv : Kondor. (in Ukrainian)
5. Maiorova T.V. (2009) Investytsiina diialnist [Investment activity]. Kyiv : Tsentri uchbovoi literatury. (in Ukrainian)
6. Maiorova T.V., Kuziak D.O. (2011) Teoretychni aspekty vyznachennia poniattia "proektnie finansuvannia" [Theoretical aspects of "project finance" definition]. *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy*, vol. 14, no. 21, pp. 259–266.
7. Peresada A.A., Maiorova T.V., Liakhova T.V. (2005) Proektnie finansuvannia : pidruchnyk [Project finance]. Kyiv : KNEU. (in Ukrainian)
8. Pro Kontseptsiuu amortyzatsiinoi polityky : Ukaz Prezidenta Ukrainy 169/2001 vid 07.03.2001 roku. <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/169/2001> (accessed: 15 October 2019).
9. Polozhennia (standart) bukhhalterskoho obliku 7 "Osnovni zasoby" vid 27.04.2000 № 92, zatverdzhene Nakazom Ministerstva finansiv Ukrainy. Available at: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/0288-00> (accessed 15 October 2019).